

B E I E Z R E

Finansiranje investicij iz obratnih sredstev

Gospodarske organizacije dobivajo od banke skoraj celotna sredstva za svoje poslovanje, in sicer v obliki kreditov za obratna sredstva. Iz teh sredstev nabavljajo surovine in material, plačujejo delovno silo in vršijo druga vlaganja, ki so v zvezi s procesom proizvodnje in prometa.

So pa primeri — in teh je še vedno precej — da gospodarske organizacije teh sredstev ne uporabljajo samo za svoje redno poslovanje, temveč tudi za investicije in druge nenamenske namene (kreditiranje kupcev in drugo). Na ta način se ta sredstva za dalj časa izločajo iz prometa in ohranjajo, zaradi česar pridejo gospodarske organizacije v tako situacijo, da zaradi pomanjkanja obratnih sredstev ne morejo normalno poslovati in izvrševati svojih nalog.

Tudi ostale posledice te nenamenske uporabe obratnih sredstev so splošno znane. Z uporabo obratnih sredstev za investicije, oziroma v breme kratkoročnih kreditov, se vrednost investicij poveča iznad obsega, ki ga določa družbeni plan, kar ima zelo negativne posledice za odnose v gospodarstvu in končno tudi za standard prebivalstva. Po drugi strani lahko ocenimo upravičenost gradnje važnejših kapacitet in izvajanje drugih investicij samo iz širše perspektive in s stališča splošnih potreb in možnosti. V ta namen se razdeljujejo razpoložljiva investicijska sredstva s konkurzom, da bi se tako uporabila samo za družbeno najbolj koristne investicije. S tem se hkrati investicije tudi nadzorujejo in usmerjajo v tisto smer, ki jo določa družbeni plan. Gospodarske organizacije se s financiranjem investicij iz obratnih sred-

stev dejansko umikajo takih družbeni kontrol.

Kolikor obratnih sredstev porabimo za investicije, za toliko se zmanjšajo sredstva, s katerimi mora gospodarska organizacija opravljati redno poslovanje. Zaradi tega mora gospodarska organizacija nujno priti v finančne težave, ne more nabaviti novih surovin in materiala, ne more plačati svojih obveznosti do upnikov in družbe itd. S tem zamrznejo sredstva drugih gospodarskih organizacij in skupnosti. Na ta način se motnje v delu ene gospodarske organizacije po celotni verigi medsebojnih odnosov prenašajo na ostale gospodarske organizacije in na skupnost.

Ceprav so mnoge gospodarske organizacije občutile te posledice neposredno v svojem poslovanju, vendar so še vedno dokaj čisti plačali nenamenskega trošenja obratnih sredstev za investicije. Po nepopolnih podatkih Narodne banke smo ob koncu preteklega leta potrošili v našem gospodarstvu okrog 12 milijard dinarjev obratnih sredstev za investicije. Ker te posledice trpi gospodarstvo v celoti, izvaja banka kot organ družbe s svoje strani vrsto ukrepov z namenom, da bi preprečila nenamensko uporabo obratnih sredstev.

Najnovejša anketa o uporabi obratnih sredstev za investicije kaže, da smo konec prvega polletja tekočega leta potrošili, a da nismo refundirali, okrog 4 milijarde dinarjev, kar pomeni okrog tretjine stanja ob koncu prejšnjega leta. Več kot polovita zneska odpade na obratna sredstva, ki so se uporabila za izgradnjo in nabavo osnovnih sredstev še v letu 1954, kar pomeni, da so bila zelo dolgo zamrzjena.

NEPRAVILNO FORMIRANJE IN IZKORIŠČANJE SKLADOV

Pri skladih za kreditiranje investicij za pospeševanje kmetijstva ljudskih odborov so bile ugotovljene mnoge nepravilnosti. Ti skladi se čisto ne samo trošijo, temveč tudi formirajo nepravilno. V Čakovcu so na primer v lokalni sklad za kreditiranje investicij vnesli nad 10 milijonov din na račun odplačila anuitet, ki še niso dospele. Ljudski odbor sinjskega okraja je vzel že lani posojilo od »Dalmatinke« v višini 10 milijonov din, da bi ga vnesel v sklad za kreditiranje lokalnih investicij. To posojilo še do danes ni bilo vrnjeno podjetju.

Ljudski odbor v Pulju je uvedel poseben davek 2 din od vsakega litra vina, 3 din od kilograma zaklane živine in 10 dinarjev od 100 kg omlačenega žita, da bi s temi sredstvi formiral svoj sklad za pospeševanje kmetijstva. Podobno je napravil tudi mestni ljudski odbor na Reki, ki je uvedel posebno takso za blagovni promet v pristanišču v korist gradnje stanovanj.

Tudi pri uporabi sredstev ljudskih odborov so bile razne

napake. Lahko rečemo, da so se vsa ta sredstva trošila v glavnem nasprotno svojemu namenu. Tako je ljudski odbor okraja Donji Miholjac dajal iz sklada za kreditiranje investicij sredstva za vzdrževanje šole, čeprav se tak izdatki, kakor je znano, morajo plačevati iz proračuna. Mestni ljudski odbor v Slavonskem Brodu je iz teh sredstev vzel skoraj 5 milijonov din za nakup avtomobila, medtem ko je okrajni odbor iz lokalnega sklada za kreditiranje gospodarskih investicij porabil nad 8 milijonov din za gradnjo mostu in šole. Prav tako je pogost primer, da se začnejo razna dela, opravijo razne nabave, čeprav ni za take zneske v skladnih zadostnega kredita. Tako je Sinj imel neplačane račune za izvršena dela v vrednosti nad 3 in pol milijona din, ker so mu za to manjkala sredstva. Mestni odbor v Brodu pa je dal podružnici Narodne banke odobritev, da za gradnjo svojega poslopija lahko potroši 30 milijonov din, ker za ostanek sploh ni bilo kritja v skladih. P. D.

Največji znesek nerefundiranih obratnih sredstev, ki so bila potrošena za investicije, odpade razen na industrijo, na gradbeništvo, ker se na tem področju našega gospodarstva najlaže vrši prelivanje kratkoročnih kreditov za investicije. Zaradi tega smo prav na tem sektorju tudi storili potrebne ukrepe, da bi onemogočili financiranje investicij iz kratkoročnih kreditov gradbenih podjetij.

Predpisi, ki prepovedujejo nenamensko uporabo obratnih sredstev za investicije in ukrepi, do katerih je prišlo v okviru teh predpisov, so globoko upravičeni, ker ščitijo osnovne porpore družbenega plana in podpirajo pravi razvoj našega gospodarstva. Sedaj je dostredno izvajanje teh ukrepov še bolj aktualno glede na najnovije smernice in naloge naše gospodarske politike v nadaljnjem obdobju.

M. Čulafić.

„Rezerve“ v podjetjih

V prizadevanju, da bi dobili čim več sredstev za potrebe svojih proračunov, ljudski odbori zelo pogosto pritiskajo na podjetja in zahtevajo od njih, naj povečajo svoj dobiček. Podjetja pa po svoji strani prikrižajo svoj dobiček in s tem dostikrat kršijo veljavne predpise.

Ko se uprajo pritisku ljudskih odborov za povečanje dobička, mnoge gospodarske organizacije dostikrat posegajo po nedopustnih in nepravilnih sredstvih. Tako nekatere od njih netočno prikazujejo svoje poslovanje z namenom, da bi zmanjšale obveznosti do skupnosti, to se pravi, izkazujejo čim manjši dobiček. S tem, da zmanjšajo dobiček, zmanjšujejo tudi udeležbo ljudskega odbora pri tem dobičku. Tako je na primer podjetje »Djuro Djaković« »rezerviralo« 60 milijonov dinarjev na račun izgub pri izvozu vagonov v Turčijo. Medmurska trikotja v Čakovcu pa je »rezervirala« 2 milijona dinarjev od dobička za račun tečajnih razlik. Druga podjetja so povečala svoje materialne stroške s tem, da so na nje prenašale izdatke, ki se po predpisih ne morejo knjižiti med take izdatke. Tovarna »Nada Dimić« je na primer vključila v breme materialnih stroškov nad pol milijona dinarjev, kar je dejansko vložila za izboljšanje družbenega standarda svojih delavcev.

V podjetju »Igradnja« v Slavonskem Brodu so zmanjšali dobiček za več kot 900.000 dinarjev, ker so s temi sredstvi nabavili material za gradnjo stanovanjskih hiš za direktorja in tehničnega vodjo podjetja. V podjetju »Oroteks« v Oroslavju dajejo predujme za potne naloge ne samo nameščencem, temveč tudi raznim športnikom, in to samo zato, ker je tehnični vodja tovarne hkrati tudi funkcionar športnega društva. Razen tega skoraj nobeno podjetje ne knjiži stroškov za reprezentanco v breme sklada za samostojno

PRIVATNO POSLOVANJE, PRIMANJK-LJAJI IN UNIČEVANJE BLAGA V TRGOVINI

Ze poprej smo pri manjših samostojnih trgovskih poslovalnicah opazili, da poslovodje kupujejo in za svoj račun prodajajo blago, ki ga ne evidentirajo v knjigovodstvu. Ta pojav zavzema vse večji obseg in se pojavlja v raznih oblikah. Največkrat kupujejo blago za gotovino tudi od privatnih oseb (kmetijski pridełki, kozmetika, galanterija, razne igračke itd.). Poslovodje teh poslovalnic izdajajo prav tako lažne dokumente o nakupu blaga od privatnih oseb ter označujejo višje cene kakor pa so jih dejansko plačali, razliko pa pridržijo zase. Ugotovili so prav tako, da določene deficitarne artikle (moka, sladkor itd.) prodajajo raznim špekulantom, ki jih potem na trgu vnovčijo po visokih cenah kot lastni izdelek. Ti preprodajalci potem dobiček, ki so ga tako ustvarili, delijo z nekaterimi poslovodji. Drastičen primer takega dela je samostojna trgovska poslovalnica »Kolonijal« v Zagrebu. Poslovodja si je s ponarejanjem dokumentov in z raznim drugimi zvijačami prilastil

blago in denar v znesku nad 7 in pod milijona din. Nabavljaj je, poleg drugega, tudi kritične artikle — celofan, pergamentni papir, staniol, vreče iz jute — in jih preprodajal mnogo draže kakor pa je bila cena, za katero je bil zadolžen, različno pa vzel zase.

Primanjkijaji v trgovini so skoraj stalen pojav. Velike količine blaga odpisujejo kot kalo, razmet in kvar. Ta odpisovanja so pogosto tako velika, da je očitno, da gre za špekulantske namene. Najboljši primer za to je trgovsko podjetje »Povrtar« iz Bijača, ki na manj kot 7 milijonov prometa odpisuje na račun kalla okrog en milijon 200 tisoč din. Zato postuje poslovalnica z izgubo. V podjetju »Poljoproduct« v Nikušcu imajo 245 zapisnikov o odpisih zaradi raznih primanjkljajev v letu 1954.

Poseben problem predstavljajo primanjkljaji v združnih trgovskih prodajalnah. Upravni odbori puščajo take poslovodje še naprej na delu, da bi lahko primanjkljaje odplačali v mesečnih obrokih. Ne vodijo pa računa o tem, da tako dejansko dajejo brezvestnim poslovodjem vzpodbudo za razne povere in za poslovanje za svoj račun, da bi čimprej odplačali primanjkljaj.

razpolaganje, temveč v breme materialnih stroškov, s čimer prav tako zmanjšuje dobiček.

Napake delajo prav tako pri vlaganju sredstev iz republiškega investicijskega sklada. »Dallite«, tovarna strojev in železoličarna v Daruvarju je dobila kredit za dograditev polovice tovarniške zgradbe, s tem da bo naknadna sredstva dobila pri drugi razdelitvi kreditov. Toda podjetje je začelo graditi celotno tovarno in je zato zašlo v težave, ker mu je zmanjkalo sredstev za nadaljnjo graditev. Da bi pa gradnjo vendarle nadaljevalo, se je podjetje lotilo vrste novih nedopustnih kombinacij. Od Osiječke sladkorne tovarne je dobilo avans v znesku nad 100 milijonov dinarjev. V sporazumu z okrajnim ljudskim odborom je podjetje prepisalo 25 milijonov dinarjev s svojega računa na račun odbora, ta pa mu je iz svojega sklada za kreditiranje investicij dodelil isto vsoto kot investicijski kredit. Zaradi teh mahinacij je bilo podjetje kaznovano samo s 25.000 dinarji kazni, knjigovodja, ki je bil tehnični izvršitelj nedovoljenega postopka, pa je dobil samo 1500 dinarjev kazni. Sedaj je ta primer dobno se dogaja tudi v drugih podjetjih.

Ni dvoma, da bi bilo takih primerov mnogo manj, če bi tudi delavski sveti in ljudski odbori zaostriili borbo proti takim postopkom.

D. P.

B. S.

STANJE OBRITNIŠTVA

Leto	Število obrtnih delavnic	Zaposleno osebje
1939	135.002	230.549
1946	106.262	160.996
1948	92.121	152.715
1951	108.315	210.834
1952	120.638	233.494
1953	126.718	257.233
1954	129.244	269.008